

JADID MA'RIFATPARVARLARINING PEDAGOGIK QARASHLARIDAN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANISH

Xayitova Gulshoda Xolmirzayevna

Xalqoro innovatsiyalar universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada jadid ma'rifatparvarlarining pedagogik qarashlari va ularning zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llanilishi tahlil qilinadi. Jadidchilik harakati o'z davrida ilm-fan, ta'lim va pedagogika rivojiga sezilarli hissa qo'shgan bo'lib, uning tamoyillari bugungi innovatsion ta'lim metodlari bilan uyg'unlashadi. Maqolada jadid ma'rifatparvarlarining ilg'or pedagogik g'oyalari, ta'limning interaktiv usullari, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va amaliy bilim berish tamoyillari asosida tahlil etiladi.*

Kalit so'zlar: *Jadid ma'rifatparvarlari, pedagogik qarashlar, innovatsion ta'lim, interaktiv metodlar, mustaqil fikrlash, milliy ta'lim tizimi, tabaqalashtirilgan ta'lim, amaliy bilim, tarbiya va ma'rifat.*

Kirish. XX asr boshlarida jadid ma'rifatparvarlari tomonidan ilgari surilgan pedagogik qarashlar milliy ta'lim tizimining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin tutgan. Jadidchilik harakati ta'limni modernizatsiya qilish, ilm-fanni rivojlantirish va mustaqil fikrlaydigan avlodni tarbiyalashga qaratilgan bo'lib, bu tamoyillar bugungi innovatsion ta'lim tizimi bilan uyg'unlashadi. Jadid ma'rifatparvarlari ta'lim jarayonida mustaqil fikrlash, amaliy bilim berish, o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv usullar bilan boyitish kabi tamoyillarga katta e'tibor qaratgan. Ularning qarashlarida milliy va umumbashariy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash muhim o'rin tutadi. Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, interaktiv va tabaqalashtirilgan yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, jadid pedagogik merosini

zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llash, ularning ilg'or g'oyalaridan foydalanish bugungi ta'lim sifati va samaradorligini oshirish uchun muhim ilmiy-metodik yo'nalish hisoblanadi.

Jadid ma'rifatparvarlarining pedagogik qarashlari. Jadidchilik harakati XIX asr oxiri va XX asr boshlarida milliy ta'lim tizimini isloh qilish va ilg'or pedagogik tamoyillarni joriy etishga qaratilgan edi. Jadid ma'rifatparvarlari, jumladan, Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy, Ismoil G'aspirinskiy, va boshqa mutafakkirlar an'anaviy maktab tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim jarayonini ilmiy asosga qurish va yosh avlodga dunyoviy bilim berish zarurligini ta'kidladilar.

Jadidlar ilgari surgan ta'lim tamoyillari quyidagilardan iborat edi:

- ✓ Tabaqalashtirilgan va bosqichma-bosqich ta'lim – O'quvchilarning yoshi va qobiliyatiga qarab ta'lim jarayonini tashkil etish.
- ✓ Interfaol o'qitish usullari – Dialogik ta'lim, amaliy mashg'ulotlar, mustaqil fikrlashni rivojlantirish.
- ✓ Ilmiy va dunyoviy ta'lim – Matematika, tabiiy fanlar, tarix, geografiya va xorijiy tillarni o'qitish.
- ✓ Amaliy ta'lim va kasb-hunar o'rgatish – O'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash, amaliy ko'nikmalar berish.
- ✓ Axloqiy tarbiya va milliy o'zlikni anglash – Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni singdirish, milliy o'zligini saqlash.

Zamonaviy ta'lim jarayonida jadid pedagogikasidan foydalanish. Jadidchilik pedagogikasi bugungi ta'lim tizimida ham dolzarb bo'lib, innovatsion ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida jadid ma'rifatparvarlarining pedagogik tamoyillari quyidagi metodlar orqali tatbiq etilishi mumkin:

- ✚ Modulli va tabaqalashtirilgan ta'lim – Har bir o'quvchining qobiliyat va qiziqishlaridan kelib chiqib, individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish.

✚ Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish – Onlayn resurslar, interfaol ta’lim platformalari, multimedia vositalari orqali o’qitish.

✚ Kritik fikrlash va mustaqil ta’limga yo’naltirish – O’quvchilarni ilmiy izlanishga jalb qilish, loyihalar va amaliy topshiriqlar orqali bilim berish.

✚ Ta’limda STEAM yondashuvi – Jadidlarning ilmiy bilimga e’tibor qaratish tamoyiliga mos ravishda fizika, matematika, muhandislik va texnologiyalarni integratsiyalashgan holda o’qitish.

✚ Kasbiy ta’lim va amaliyot – O’quvchilarni real ishlab chiqarish jarayoniga jalb qilish, dual ta’lim tizimidan foydalanish.

Xulosa. Jadid ma’rifatparvarlarining ilg’or pedagogik qarashlari bugungi ta’lim tizimi bilan uyg’un holda rivojlanishi mumkin. Ularning metodlari zamonaviy ta’lim innovatsiyalari bilan birlashtirilganda, ta’lim jarayonining samaradorligi oshadi, o’quvchilarning bilim va kompetensiyalari yanada rivojlanadi. Shu bois, zamonaviy ta’lim tizimida jadid pedagogik tamoyillaridan foydalanish va ularni rivojlantirish muhim ilmiy-metodik vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Avloniy, A. (1912). Turkiy Guliston yoxud axloq. Toshkent: Jadid Nashriyoti. Jadid pedagogikasining asosiy tamoyillari va axloqiy tarbiya haqida fundamental asar.
2. Behbudiy, M. (1913). Maktab va madrasalar islohoti haqida mulohazalar. Samarqand: Jadid Nashriyoti. Jadid ta’lim islohotlarining asosiy g’oyalari va modernizatsiya yo’nalishlari.
3. G’aspirinskiy, I. (1881). Tarjimon gazetasi maqolalari. Qrim: Bahchesaray Matbaasi. Jadidchilik harakatining ta’lim va ilm-fan rivojidadagi o’rni.
4. Qosimov, B. (2002). Jadidchilik – taraqqiyparvarlik harakati. Toshkent: Fan va texnologiya. Jadid pedagogikasi va uning zamonaviy ta’limga ta’siri.

5. Karimov, I. A. (1997). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: O'zbekiston. Milliy g'urur, madaniyat va ta'lim jarayonidagi islohotlar haqida tahliliy asar.

6. Ziyo, U. (2010). Jadid ma'rifatchiligi va zamonaviy ta'lim tizimi. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Jadidchilik harakati va innovatsion ta'lim texnologiyalarining uyg'unligi.